

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ НІДЕРЛАНДІВ

У статті здійснено аналіз дослідження розвитку європейської університетської освіти у педагогічній науці Нідерландів, виокремлено ключові аспекти проблеми, що вивчаються голландськими науковцями. Охарактеризовано наукові праці нідерландських вчених, які розглядають проблему розвитку університетської освіти у контексті вивчення вищої освіти країн Західної Європи. Автор аналізує діяльність провідних педагогічних науково-дослідних установ: Центру досліджень вищої освіти у складі університету міста Твента та інституту Ратенау у місті Гаага.

Ключові слова: університетська освіта; основні тенденції розвитку університетської освіти; реформування вищої освіти; педагогічна наука Нідерландів.

Вступ. На сучасному етапі українська вища освіта перебуває на етапі євроінтеграційних змін, вона прагне відповідати європейському рівню, а тому потребує постійного вдосконалення. Стремління України приєднатися до єдиного європейського простору вищої освіти та єдиного дослідницького простору зумовлює необхідність розв'язання комплексу завдань пов'язаних із забезпеченням якісної професійної підготовки фахівців в університетах країни. З огляду на це, аналіз та виокремлення найефективніших освітніх зразків, прогресивних ідей та передових концепцій, що існують у світовому науковому просторі, та їх адаптація до потреб національної системи освіти є одним із ключових завдань сучасної педагогічної науки.

На нашу думку перспективним напрямом сучасних наукових досліджень є освітні системи розвинених європейських країн, які змогли досягти значних успіхів не лише стосовно економічних та соціальних показників, але й спромоглися провести успішні реформи в освіті та забезпечити високий рівень конкурентоспроможності їх вищих навчальних закладів.

Метою статті є аналіз наукових досліджень стосовно розвитку європейської університетської освіти, здійснених нідерландськими вченими.

Дослідження розвитку університетської освіти у педагогічній науці Нідерландів. Важливим осередком фундаментальних педагогічних досліджень у Нідерландах виступає Центр досліджень вищої освіти у складі університету міста Твента. Очолює центр професор Х. Восештайн (J. J. Hans-Vossensteyn). Х. Восештайн здійснює дослідження присвячені фінансуванню вищої освіти Нідерландів та країн Європейського Союзу в цілому, фінансовій допомозі студентам університетів, проблемам запровадження дворівневої системи вищої освіти (бакалаврат – магістратура), системі підготовки докторантів у голландських університетах (Centre for Higher Education Policy Studies).

Науковці Центру досліджень вищої освіти здійснили ґрунтовні дослідження вищої освіти

Великобританії, Франції, Німеччини, Португалії, Австрії, Швеції (Academic Research Programme 2006-2013 and related projects). На сучасному етапі основним дослідницьким проектом, над яким працює центр, є програма «Трансформація вищої освіти та наукових досліджень у суспільстві знань». Ця дослідницька програма розподілена на чотири напрями. Перший напрям – «Трансформація соціального договору», присвячений дослідженню ролі університету у сучасному суспільстві. У дослідженні зазначається, що ключовим завданням університетів та інших закладів вищої освіти є вирішення важливих проблем з якими стикається сучасне суспільство – проблем, які вимагають інноваційного вирішення. Наступним напрямом є «Трансформація шляхів координації». Науковці, що працюють над цією науковою проблемою, звертають свою увагу на вивчення змін, що відбуваються в управлінні університетами. З цією метою здійснюються порівняльно-педагогічні дослідження систем управління та самоуправління у вищих навчальних закладах Австрії, Німеччини, Нідерландів та Великобританії; реформ управління, що відбуваються у вищій освіті; системи державного та приватного фінансування університетської освіти. Ключовими факторами, які впливають на систему управління та координації діяльності університетів дослідники називають: урядове управління, ринкова конкуренція, взаємодія та партнерство.

У рамках цього дослідницького напрямку було здійснено дисертаційне дослідження Л. Лейшит (Liudvika Leišytė) «Управління університетами та наукові дослідження. Тематичне дослідження науково-дослідних підрозділів голландських та британських університетів» (2007 р.) Дослідження присвячене проблемі впливу сучасних моделей управління на здійснення наукових досліджень в університетських науково-дослідних центрах Великобританії та Нідерландів. Автор дослідження стверджує, що до 1985 року у Нідерландах державне регулювання вищої освіти та наукових досліджень було досить сильним, що притаманно європейській континентальній моделі управління

вищою освітою, на відміну від Великобританії, де держава не здійснювала безпосереднього впливу на університети, підтримуючи їх фінансово. Проте, починаючи з 1985 року у Нідерландах спостерігається зменшення ролі держави та запровадження моделі «управління на відстані», де уряд виступає у ролі координатора та посередника. Розширення університетської автономії стало ключовим напрямом розвитку в управлінні вищою освітою (Leišyte L., 2007, с. 344). Поряд з цим, на думку дослідниці, на сучасному етапі розвитку голландської університетської освіти, конкуренція у наданні освітніх послуг та проведенні наукових досліджень відіграє надзвичайну важливу роль. Це пов'язано з тим, що бюджет вищих навчальних закладів безпосередньо залежить від кількості студентів, що вступили та тих які вже отримали ступінь бакалавра чи магістра та від якості наукових досліджень (Leišyte L., 2007, с. 137).

Третій напрям – «Трансформація організаційної сфери», присвячений дослідженню проблеми конкуренції та співпраці між вищими навчальними закладами. Науковці займаються вивченням діяльності різноманітних спілок, об'єднань, мереж, що виникають на основі певної спеціалізації, причин їх створення та наслідків співпраці. Науковці, які займаються розробкою останнього напрямку – «Трансформація професійної організації», вивчають проблеми пов'язані з підготовкою науковців-дослідників, розвитком наукової та викладацької кар'єри на сучасному етапі (Academic Research Programme 2006-2013 and related projects).

У Центрі досліджень вищої освіти у складі університету міста Твента здійснено низку дисертаційних досліджень присвячених питанню розвитку вищої освіти. Наукова робота Х. К. Тейженса (Hendrikus Christiaan Theisens) «Стан змін. Аналітичний аналіз змін, що відбулися у голландській та англійській вищій освіті» (2004 р.), характеризує реформи, які відбулися у фінансуванні, забезпеченні якості вищої освіти, зміни у організаційній структурі закладів вищої освіти та запровадження нових навчальних курсів. Науковець чітко окреслює основні відмінності між університетами та закладами вищої професійної освіти у Нідерландах (Theisens H. C., 2004).

У своїй докторській дисертації А. Лютен-Люб (Anneke Luijten-Lub) «Інтернаціоналізація. Розвиток вищих навчальних закладів в умовах інтернаціоналізації, європеїзації та глобалізації» (2007 р.) робить ґрунтовний аналіз попередніх досліджень присвячених проблемі дослідження. Автор звертає увагу на існування різних тлумачень ключових понять дослідження і пропонує власні узагальнюючі визначення. На думку дослідниці, глобалізація вищої освіти – це процес у якому основні соціальні механізми у межах та навколо університету стають незалежними від національного контексту у зв'язку з інтенсифікацією міжнародної мобільності, обмі-

ну інформацією та ресурсами. Інтернаціоналізація вищої освіти – це будь-які систематичні та тривалі зусилля спрямовані на модернізацію вищої освіти з метою відповідності сучасним потребам глобалізації суспільства, економік та ринків праці (Luijten-Lub A., 2007, с. 34). А. Лютен-Люб, також, характеризує основні компоненти процесу інтернаціоналізації вищої освіти, серед яких називає мобільність студентів, викладачів та науковців; міжнародну співпрацю університетів та транснаціональну вищу освіту, у якій вбачає необхідність відкриття філій університетів однієї країни на території іншої (Luijten-Lub A., 2007, с. 9). Однак, поряд з вищезгаданими процесами, роль національної держави залишається важливою, оскільки більшість сучасних вищих навчальних закладів тісно пов'язані з національною державною структурою (Luijten-Lub A., 2007, с. 34).

Наукова розвідка Дж. К. Вітте (Johanna Katharina Witte) «Зміна ступенів вищої освіти та стан змін. Порівняльний аналіз системи європейської вищої освіти у контексті Болонського процесу» (2006 р.) присвячена характеристиці системи академічних ступенів, яка існувала у Нідерландах, Німеччині, Франції та Англії до проведення болонських реформ та аналізу процесу запровадження дворівневої системи (бакалаврат, магістратура). Порівнюючи структуру вищої освіти чотирьох країн, Дж. К. Вітте визначає їх спільні та відмінні риси, зокрема, наголошує на подібності німецької та голландської вищої освіти. В обох країнах існує бінарна вища освіта, тобто діють вищі професійні навчальні заклади та університети, які відрізняються тим що мають науково-дослідну орієнтацію та порівняно вищі вимоги до вступників. Певною мірою така структура відрізняється від французької вищої освіти, де провідну роль відіграють вищі школи, які мають вищий статус ніж університети (Witte J. K., 2006, с. 370).

Проведення компаративних досліджень є основним напрямом наукового пошуку Центру досліджень вищої освіти. Його науковцями були проведені дослідження присвячені аналізу здобутків та проблем у галузі вищої освіти таких країн: Великобританії, Франції, Німеччини, Португалії, Швеції, Австрії, Індонезії, Ефіопії, Греції та інших.

Безпосередньо розвитку університетської освіти у Нідерландах присвячено дослідження групи науковців Центру про запровадження дворівневої системи підготовки фахівців у голландських університетах – «Нові ступені у Нідерландах. Розвиток структури бакалавр-магістр та система акредитації у голландській вищій освіті» (Westerheijden, D. F., 2008). Поряд з цим, варто звернути увагу на дослідження присвячене загальній характеристиці розвитку вищої освіти у Нідерландах – «Вища освіта у Нідерландах» Е. де Веерта та П. Боежерой (Egbert de Weert, Patra Boezeroy). У цій книзі окреслено

історію розвитку вищої освіти країни у другій половині ХХ століття, охарактеризовано закони та постанови, які регламентують діяльність університетів та процес запровадження дворівневої вищої освіти. Автори аналізують науково-дослідну діяльність університетів та питання фінансування вищих навчальних закладів країни. Значна увага приділяється проблемі забезпечення якості вищої освіти та наукових досліджень (Weert E., 2007).

Крім того, дослідники центру розглядають широке коло питань пов'язаних з розвитком європейської та голландської вищої освіти: запровадження інновацій у вищу освіту, впливу глобалізації на вищу освіту та інтернаціоналізація вищої освіти (Dr. Marijk van der Wende); розвиток університетської науки та вплив університетів на регіональний розвиток (Dr. Paul Bennenworth); управління у галузі вищої освіти (Dr. HarrydeBoer); питання забезпечення якості вищої освіти та акредитації вищих навчальних закладів (Dr. Leon Cremonini); порівняльні дослідження у галузі вищої освіти (Dr. Frans Kaiser) (Academic Research Programme 2006-2013 and related projects).

Варто відзначити, також, наукові розробки науково-дослідного інституту Ратенау, до складу якого входить відділ, що займається дослідженнями розвитку наукової галузі країни та діяльності університетів (Science System Assessment). Зокрема, дослідження К. Меца (Katherine Chiong Meza), присвячене загальній характеристиці діяльності університетів у Нідерландах, аналізує законодавчу базу діяльності університетів та організаційну структуру університетів, визначає місце університетів у системі вищої освіти країни,

систему фінансування, підкреслює важливу роль наукових досліджень у діяльності університетів, також окреслює проблеми забезпечення якості освіти та наукових досліджень; особлива увага приділяється міжнародній діяльності університетів країни, мобільності студентів та викладачів (Meza C. Ching., 2012).

В інституті проводяться також і порівняльні дослідження, зокрема «Порівняння наукової галузі: перший опис управління інноваціями у шести наукових системах». У цій науковій розробці було здійснено порівняння наукових систем таких країн: Данії, Франції, Німеччини, Італії, Нідерландів та Великобританії. Порівняльний аналіз охоплює важливі аспекти діяльності наукових систем: організація і управління, пріоритетні механізми відбору студентів, способи фінансування вищої освіти та механізми контролю якості та розвитку науки. У зазначеному компаративному дослідженні підкреслюється ключова роль університетів у забезпеченні проведення фундаментальних наукових досліджень більшості країн (Dawson James, 2009).

Висновки. Аналіз наукової літератури дає можливість констатувати, що голландськими дослідниками накопичений значний досвід вивчення західноєвропейської теорії і практики розвитку вищої освіти та університетської освіти зокрема. Опрацювання робіт голландських науковців дає підстави стверджувати про високий рівень розвитку університетської освіти у Нідерландах, який заслуговує на увагу та детальне вивчення з метою його використання у процесі модернізації вищої освіти України.

Література

1. **Academic Research Programme** 2006-2013 and related projects. Center for Higher Education Policy Studies. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.utwente.nl/mb/cheps/Research%20projects/>
2. **Centre for Higher Education Policy Studies**. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.utwente.nl/bms/cheps/>
3. **Dawson James, Steen Jan van, Meulen Barend van der.** (2009) Science systems compared: A first description of governance innovations in six science systems. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rathenau.nl/uploads/tx_tferathenau/Science_Systems_Compared_Rathenau_Instituut_01.pdf
4. **Kuzmenko, O.** Corporate university: Ukrainian and world practice // The Advanced Science Journal – 2014. – #4. – P. 46-49. – doi: 10.15550/ASJ.2014.09.046
5. **Leislyte L.** (2007) University governance and academic research. Case studies of research units in Dutch and English universities. Dissertation to obtain the doctor's degree at the University of Twente. 406 p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.utwente.nl/mb/cheps/Research%20projects/researchclusters/cluster2/Finished%20Projects/thesisleislyte.pdf>
6. **Luijten-Lub A.** (2007) Choices in internationalisation: How higher education institutions respond to internationalisation, europeanisation, and globalization. Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Universiteit Twente. 269p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.utwente.nl/mb/cheps/phdportal/CHEPS%20Alumni%20and%20Their%20Theses/thesisluijtenlub.pdf>
7. **Meza C. Ching.** (2012) Universities in the Netherlands. Facts and figures 2012. – Den Haag. Rathenau Instituut – 36p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rathenau.nl/en/publications/publication/facts-and-figures-universities-in-the-netherlands.html>
8. **Theisens H. C.** (2004) The state of change. Analysing policy change in Dutch and English higher education. Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Universiteit Twente. 290p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.utwente.nl/mb/cheps/phdportal/CHEPS%20Alumni%20and%20Their%20Theses/thesistheisens.pdf>

9. **Weert E.** (2007) Higher education in the Netherlands. Country report. Twente. CHEPS.–75p.
10. **Westerheijden, D.F., L. Cremonini, R. Kolster, A. Kottmann, L. Redder, J.J. Vossensteyn, and E. de Weert** (2008), New degrees in the Netherlands, Evaluation of the Bachelor-Master Structure and Accreditation in the Netherlands, The Hague: Ministry of Education, Culture and Science. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://doc.utwente.nl/60092/1/Westerheijden08new.pdf>
11. **Witte J. K.** (2006) Change of degrees and degrees of change. Comparing adaptations of European higher education systems in the context of the bologna process. Dissertation to obtain the doctor's degree at the University of Twente. 654 p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.utwente.nl/mb/cheps/phdportal/CHEPS%20Alumni%20and%20Their%20Theses/2006wittedissertation.pdf>

Л. И. Заяц. ИССЛЕДОВАНИЕ РАЗВИТИЯ УНИВЕРСИТЕТСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАУКЕ НИДЕРЛАНДОВ

Статья посвящена анализу исследования развития европейского университетского образования в педагогической науке Нидерландов, выделены ключевые аспекты проблемы, которые изучаются голландскими учеными. Охарактеризованы научные работы нидерландских ученых, которые рассматривают проблему развития университетского образования Нидерландов в контексте изучения высшего образования стран Западной Европы. Автор анализирует деятельность основных педагогических научно-исследовательских учреждений: Центра исследования высшего образования в составе университета города Твента и института Ратенау города Гааги.

Ключевые слова: университетское образование Нидерландов; основные тенденции развития университетского образования Нидерландов; реформирование высшего образования Нидерландов; педагогическая наука Нидерландов.

L. Zaiats. RESEARCH OF THE UNIVERSITY EDUCATION DEVELOPMENT IN THE DUTCH PEDAGOGICAL SCIENCE

The article is devoted to the analysis of the research of the European university education development in the Dutch pedagogical science. The key aspects of the problem that had been studied by the Netherlands scientists are highlighted in the article. The author characterizes research works of the Netherlands scientists who consider the problem of the university education development in the context of Western Europe Higher Education Study. The author analyzes the activity of the main pedagogical research institutions, such as Center for Higher Education Policy Studies in the university of Twente and Rathenau Institute in Hague.

The scientific works of such Netherlands researchers are analyzed in the article: Liudvika Leišytė (University governance and academic research. Case studies of research units in Dutch and English universities); Hendrikus Christiaan Theisens (The state of change. Analyzing policy change in Dutch and English higher education); Anneke Luijten-Lub (Choices in internationalisation: How higher education institutions respond to internationalisation, europeanisation, and globalization); Johanna Katharina Witte (Change of degrees and degrees of change. Comparing adaptations of European higher education systems in the context of the bologna process); Egbert de Weert, Patra Boezeroy (Higher education in the Netherlands); Katherine Chiong Meza (Universities in the Netherlands. Facts and figures).

The author concludes that Dutch researchers gained significant material in studying of university education theory and practice. After the analyzing of these works author makes a conclusion about the high level of the Netherlands university education development and about advisability to study this experience for reforming Ukrainian higher education.

Key words: the university education of the Netherlands, the main trends in the Netherlands university education development; the Netherlands higher education reform; the Netherlands pedagogical science.

Рецензенти

Кнодель Л. В. – д. п. н., проф.

Ольшанський Д. В. – канд. п. н., доц.

Стаття надійшла до редакції 20.03.15

Прийнято до друку 23.04.15